

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7059

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2012
YEARBOOK
2012**

ГОДИНА 3

VOLUME III

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Вонр. проф. Луси Караниколова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Марија Кусевска
Доц. д-р Марија Кукубајска
Виш лектор м-р Снежана Кирова
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Билјана Ивановска

Одговорен уредник

Доц. д-р Нина Даскаловска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva – Gudeva, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Asoc. Prof. Lusi Karanikolova Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kusevska, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kukubajska Ph.D.
Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska–Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of editorial office

Goce Delcev University–Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

д-р Билјана Ивановска ПРАКТИЧНИ ИДЕИ ЗА ПРЕДАВАЊЕ (начини како да се добие фидбек -повратна информација од студентите) Biljana Ivanovska, Ph.D. PRACTICAL IDEAS FOR TEACHING (HOW TO OBTAIN STUDENTS FEEDBACK)	9
м-р Весна Коцева, м-р Татјана Уланска ПОТРЕБА ОД ВОВЕДУВАЊЕ НА АКТИВНОСТИ ЗА ОБРАБОТКА НА ИНПУТ НА ЧАСОТ ПО НЕМАЈЧИН ЈАЗИК Vesna Koceva M.A., Tatjana Ulanska M.A. THE NEED FOR INTRODUCTION OF ACTIVITIES FOR INPUT PROCESSING IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES	13
д-р Нина Даскаловска, д-р Билјана Ивановска ЛЕКСИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА Nina Daskalovska Ph.D., Biljana Ivanovska Ph.D. LEXICAL COMPETENCE	19
д-р Брикена Џафери, д-р Гезим Џафери ПРЕЧКИ ВО УЧЕЊЕТО И УСВОЈУВАЊЕ НА ВТОР ЈАЗИК Brikena Xhaferri Ph.D., Gezim Xhaferri Ph.D. LEARNING DISABILITIES AND SECOND LANGUAGE ACQUISITION	33
м-р Марија Тодорова, м-р Даринка Маролова НЕВЕРБАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА КАКО ТРАНСКУЛТУРНА КАТЕГОРИЈА Marija Todorova M.A., Darinka Marolova M.A. NON-VERBAL COMMUNICATION AS A TRANSCULTURAL CATEGORY ..	39
проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева, Ана Ѓорѓева ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ПРЕКУ ИГРА Emilija Petrova Gjorgjeva Ph.D, Ana Gjorgjeva LEARNING FOREIGN LANGUAGE THROUGH GAME	43
м-р Јане Јованов, Елена Тупаревска КОРИСТЕЊЕ НА ВИДЕОМАТЕРИЈАЛИ ВО ПОЧЕТНАТА ЕТАПА НА ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИОТ ЈАЗИК Jane Jovanov M.A., Elena Tuparevska THE USE OF VIDEO MATERIALS IN EARLY FOREIGN LANGUAGE LEARNING	55

д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска ПЕРСОНАЛИЗАЦИЈАТА ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК НЕ Е САМО НАУКА, ТУКУ И УМЕТНОСТ Biļjana Ivanovska, Ph.D., Nina Daskalovska, Ph.D. PERSONALIZATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING IS NOT ONLY SCIENCE BUT ART AS WELL.....	65
м-р Марија Тодорова СЕМИОТИЧКИ АСПЕКТ И СИСТЕМНОСТ НА ШПАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ДЕЛ ОД НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС Marija Todorova M.A. SEMİOTIC ASPECT OF THE SPANISH LANGUAGE AND THE LANGUAGE AS A SYSTEM IN THE TEACHING PROCESS	69
м-р Весна Коцева КООПЕРАТИВНОТО УЧЕЊЕ КАКО МЕТОД ЗА РАЗВИВАЊЕ НА КОМУНИКАТИВНИТЕ ВЕШТИНИ Vesna Kocева M.A. COOPERATIVE LEARNING AS A METHOD FOR DEVELOPING COMMUNICATIVE SKILLS	77
д-р Нина Даскаловска МЕНТАЛЕН ЛЕКСИКОН Nina Daskalovska, Ph.D. MENTAL LEXICON	83
д-р Снежана Ставрева Веселиновска ЗОШТО ДЕЦАТА ПОМИНУВААТ ПОМАЛКУ ВРЕМЕ ВО ПРИРОДНАТА СРЕДИНА Snezana Stavreva Veselinovska Ph.D. WHY CHILDREN SPEND LESS TIME OUTDOORS	95
м-р Загорка Донска ЗАСТАПЕНОСТА НА МОРАЛНИТЕ ВРЕДНОСТИ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ (ПРЕДМЕТНА НАСТАВА) ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Zagorka Donska, M.A. THE PRESENCE OF THE MORAL VALUES IN THE TEXT-BOOKS OF MACEDONIAN LANGUAGE IN THE PRIMARY EDUCATION IN REPUBLIC OF MACEDONIA	107
м-р Мима Костова КОМПАРАТИВНИОТ ПРЕГЛЕД НА МЕРКИТЕ ПРОТИВДЕВИЈАНТНОТО ОДНЕСУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО МИНАТОТО И ДЕНЕС Mima Kostova M.A. COMPARATIVE REVIEW OF THE MEASURES AGAINST DEVIANT PUPIL BEHAVIOR IN THE PAST AND NOWADAYS	115

м-р Даринка Маролова КОНСЕКУТИВНО ТОЛКУВАЊЕ Darinka Marolova M.A. CONSECUTIVE INTERPRETATION	123
м-р Јована Караникиќ ПРЕДИЗВИК И ПРЕВОДЛИВОСТ НА ТОПОНИМИТЕ: СТАРАТА ЧАРШИЈА И БИТ-ПАЗАР ВО ИТАЛИЈАНСКИТЕ ПРЕВОДИ НА СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКАТ КНИЖЕВНОСТ. Jovana Karanikik M.A. THE CHALLENGE AND THE TRANSLATABILITY OF THE TOPONYMES: STARA CARSIIJA AND BIT-PAZAR IN THE ITALIAN TRANSLATIONS OF THE MACEDONIAN CONTEMPORARY LITERATURE	129
м-р Даринка Маролова, Костадин Голаков УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ТОЛКУВАЧОТ Darinka Marolova M.A., Kostadin Golakov INTERPRETER'S ROLE AND IMPORTANCE	137
д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска МОДАЛНИТЕ ЧЕСТИЧКИ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Biljana Ivanovska Ph.D., Nina Daskalovska Ph.D. MODAL PARTICLES IN THE GERMAN LANGUAGE AND THEIR MACEDONIAN COUNTERPARTS	145
м-р Драгана Кузмановска, м-р Биљана Петковска ИМЕНСКИТЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО КОМПОНЕНТАТА ЗООНИМИ РАЗГЛЕДУВАНИ ВО МАКЕДОНСКИОТ, ГЕРМАНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК. Dragana Kuzmanovaska M.A., Biljana Petkovska M.A. NOUN PHRASES WITH ZOONYM COMPONENTS IN MACEDONIAN, GERMAN AND ENGLISH	151
д-р Марија Кусевска ЗА ПОИМОТ ЛИЦЕ ВО ПРАГМАТИКАТА Marija Kusevska Ph.D. ON THE NOTION OF <i>FACE</i> IN PRAGMATICS	157
д-р Марија Леонтиќ АТАТУРК, ТУРСКИОТ ЈАЗИК И АЛФАБЕТСКАТА РЕФОРМА Marija Leontik, Ph.D. ATATURK, TURKISH LANGUAGE AND THE ALPHABETIC REVOLUTION.	167
д-р Октај Ахмед ТРЕТОСЛОЖНИОТ И ДИСТИНКТИВНИОТ АКЦЕНТ ВО ТУРСКИТЕ ГОВОРИ ОД ОХРИДСКО-ПРЕСПАНСКИОТ РЕГИОН Oktaj Ahmed Ph.D. THIRD-SYLLABLE AND DISTINCTIVE STRESS IN THE TURKISH DIALECTS OF OHRID-PRESPA REGION	175

- д-р Виолета Николовска**
ЛИТЕРАТУРНИТЕ ЈАЗИЦИ ВО СОВРЕМЕН КОНТЕКСТ
Violeta Nikolovska Ph.D.
STANDARD LANGUAGES IN CONTEMPORARY CONTEXT 183
- д-р Ранко Младеноски**
ДЕЛАТА НА МАЖОВСКИ, ЦЕПЕНКОВ И ПРЛИЧЕВ
ЗА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ
Ranko Mladenoski, Ph.D.
THE WORKS OF MAZHOVSKI, CEPENKOV I PRLICHEV RELATED TO
ALEXANDER III OF MACEDON 189
- д-р Јованка Денкова, д-р Махмут Челик**
„ОЧЕРКИ БЕЛГРАДА“ ОД КОНСТАНТИН ПЕТКОВИЧ –
АВТЕНТИЧНО СВЕДОШТВО ЗА МЕШАЊЕТО НА КУЛТУРИТЕ НА
БАЛКАНОТ
Jovanka Denkova Ph.D, Mahmut Celik Ph.D
„THE OUTLINE OF BELGRADE“ BY KONSTANTIN PETKOVICH - AN
AUTHENTIC TESTIMONY OF THE MIXTURE OF CULTURES ON THE
BALKANS 197
- м-р Ева Велинова**
ПОЛИТИЧКАТА МИСЛА И КНИЖЕВНОТО ДЕЛО НА НИКОЛО
МАКИЈАВЕЛИ ВО 16-ВЕКОВНА ИТАЛИЈА
Eva Velinova M.A.
THE POLITICAL THOUGHT AND THE LITERARY WORK OF NICCOLO
MACHIAVELLI IN XVI CENTURY ITALY 203
- д-р Луси Караниколова**
ЗА РАСКАЗНОСТА ВО ЛИРСКИ КОНТЕКСТ
(Кон „Гулабии“ на Станко Враз)
Lusi Karanikolova Ph.D.
ON THE NARRATIVENESS IN LYRICAL CONTEXT (IN „GJULABII“ BY
STANKO VRAZ) 211
- д-р Махмут Челик, д-р Јованка Денкова**
ТВОРЕШТВОТО НА ХУСЕЈИН СУЛЕЈМАН ВО КОНТЕКСТ НА
ЦЕЛОКУПНАТА ТУРСКА КНИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦА
Mahmut Celik Ph.D., Jovanka Denkova Ph.D.
THE WORK OF HUSEIN SULEIMAN IN THE CONTEXT OF THE
OVERALL TURKISH CHILDREN’S LITERATURE 217
- д-р Марија Емилија Кукубајска**
КНИЖЕВНОСТА, КУЛТУРАТА, НАУКАТА И РЕЛИГИЈАТА
ЗА ПОИМАЊЕ НА КОНЕЧНОСТА И ВЕЧНОСТА
Marija Emilija Kukubajska Ph.D.
LITERATURE, CULTURE, SCIENCE AND RELIGION AND THEIR
APPROACH TO ASPECTS OF FINITENESS AND ETERNITY OF LIFE 223

м-р Снежана Кирова ХАКСЛИЕВИТЕ ПОГЛЕДИ НА ЛИТЕРАТУРА Snezana Kirova M.A. HUXLEY'S VIEWS OF LITERATURE	233
д-р Весна Мојсова-Чепишевска ПИНОКИО И ШЕЌЕРНОТО ДЕТЕ Vesna Mojsova-Chepisevska, Ph.D. PINOCCHIO AND THE SUGAR CHILD	239
м-р Наталија Поп Зариева КНИЖЕВНИТЕ ДЕЛА КАКО СРЕДСТВО И МЕДИУМ ЗА РАЗВИВАЊЕ ПОЗИТИВНИ МОРАЛНИ ВРЕДНОСТИ КАЈ МЛАДИТЕ Natalija Pop Zarieva M.A. LITERARY WORKS AS A MEANS AND MEDIUM FOR DEVELOPING POSITIVE MORALVALUES WITH YOUNG PEOPLE	249
м-р Јадранка Бочварова, Зоран Павлов МОБИЛНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ Jadranka Bocvarova M.A. Zoran Pavlov STUDENTS' MOBILITY	257
д-р Трајче Нацев САКРАЛНА АРХИТЕКТУРА ВО ГРАДОТ БАРГАЛА ОД IV ВЕК ДО КРАЈОТ НА ПРВАТА ДЕЦЕНИЈА НА VII ВЕК Trajce Nacev Ph.D. SACRAL ARCHITECTURE IN THE CITY OF BARGALA FROM THE IV CENTURY TO THE END OF THE FIRST DECADE OF VII CENTURY	267

УДК: 821.111-4

Прегледен труд
Review paper

ХАКСЛИЕВИТЕ ПОГЛЕДИ НА ЛИТЕРАТУРА

м-р Снежана Кирова¹

Апстракт: Олдос Хаксли многу размислувал за литература и тие негови размислувања останале забележани во многу есеи и расфрлани низ неговите романи. Тој сметал дека мнозинството поети не се занимаваат со нови области, туку претпочитаат да ја потврдат својата моќ во веќе испитаните области. Доминантни содржини на најголемата поезија се љубов, смрт, природа, религија: „примарни чувства и праизворни лични мистерији“. Овие нешта за нас се опишливо материјални, што не е случај со апстракции и идеи, барем кај повеќето луѓе. Така доаѓаме до ситуација во која пред поетите лежи цел еден свет кој би можел да биде нивен но тие, од страв или поради недостиг на талент, не го земаат.

Клучни зборови: *област на поезија, есеј, наука, содржини, идеи*

HUXLEY'S VIEWS OF LITERATURE

Snezana Kirova, M.A.¹

Abstract: Aldous Huxley reflected upon literature throughout his whole life and his thoughts remained recorded in many essays and scattered through his novels. He believed that most poets did not deal with new areas but preferred to confirm their power in areas already surveyed. Dominant contents of the largest poetry are love, death, nature, religion: “primary emotions and primeval personal mysteries.” These things for us are tangible property which is not the case with abstractions and ideas, at least for most people. So we are faced with a situation in which the poets have a whole new world that could be theirs, but because of fear or lack of talent, they do not take it.

Key words: *area of poetry, essay, science, contents, ideas*

Во текот на својот живот Олдос Хаксли многу размислувал за литература и тие негови размислувања останале забележани во многу есеи и расфрлани низ неговите романи. Првата збирка на есеи „На маргина“ е издадена во 1923 год. и во неа се наоѓа есејот „Област на поезија“. Во

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.
Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip.

овој есеј Хаксли се занимава со проблемот на проширување на областа на поезијата. Тој вели дека во теорија би било можно да се пишува поезија за сè она што му е достапно на човековиот дух. Меѓутоа, проучувајќи поезија доаѓаме до заклучок дека најдобрата светска поезија се занимава со многу тесна област. Се случувало понекогаш некој посмел поет да се обиде да ги прошири границите на областа на поезијата. Сепак, мнозинството поети не се занимаваат со нови области, туку претпочитаат да ја потврдат својата моќ во веќе испитаните области. Така доаѓаме до ситуација во која пред поетите лежи цел еден свет кој би можел да биде нивен но тие, од страв или поради недостиг на талент, не го земаат.

Покрај Хаксли, со овој проблем се занимавал и Вордсворт и за него пишувал во предговорот за „Лирски балади“ каде што зборува за значајни и интересни содржини, коишто поетите би можеле да ги претворат во поезија. Една таква област е и широкиот свет на апстракции и идеи, те. на наука и филозофија. Вордсворт вели:

„Најоддалечените откритија на хемичари, ботаничари или минералози ќе бидат исто така прави предмети за уметноста на поетот, како и кои било други со кои се бави сега, ако било кога дојде време тие нешта да ни бидат блиски, а односите под кои тие се согледуваат да бидат опипливо реални како ауштества кои се радуваат и страдаат...“

На поетот сите овие содржини можат да му послужат за создавање уметност, но под услов тој и неговата читателска публика да можат таа содржина да ја прифатат со некоја емоција. Не е доволно поетот да ја прифати содржината само со сетилата или само со интелектот, тој и апстракцијата мора силно да ја чувствува, таа мора да му биде емоционално важна да би можел од неа да создаде поезија.

Доминантни содржини на најголемата поезија се љубов, смрт, природа, религија: „примарни чувства и праизворни лични мистерии“²⁾. Овие нешта за нас се опипливо материјални, што не е случај со апстракции и идеи, барем кај повеќето луѓе. Кога ги забележуваат овие работи, тие не се радуваат и не страдаат, туку само мислат. Луѓе кои во апстракции силно чувствуваат ретко се поети; тоа се луѓе од наука и филозофи кои се во потрага по вистината. Комбинација на поет и научник е исклучително ретка, поради што теоретската универзалност на уметноста ретко се остварувала во пракса.

Во денешно време понекогаш се чини дека новите, модерни поети прават нешта што порано не се правени. Всушност, вистина е дека тие денес слободно пишуваат за секојдневниот живот, како што тоа некогаш го правел Хомер. Воведувањето на индустријализацијата и модерната психологија во поезијата не донесува ништо суштински ново, старите

²⁾ Хаксли О. (1974). Есеји, Нолит, Београд, стр. 22

граница не се проширени. Вистинска новина би била кога поетите би зеле некоја нова идеја или факт со кои нè надарила науката. Пишувањето за телефоните и грубостите не значи проширувањето на областа на поезијата, туку само потврдување на правото да се пишува за фактите на современиот живот како што тоа го правеле Хомер и Чосер.

Литературната ситуација во раниот 20 век би можела да се спореди со онаа во раниот 17 век – и во двете епохи постои реакција против формализираната поетска традиција и таа реакција се огледува во стремезот поезијата да се врати кон реалниот живот и поприморните форми на изразување. Разликата помеѓу овие две епохи се состои во тоа што револуцијата во 17 век била дело на еден поет – гениј, Џон Дон, а револуцијата во 20 век била дело на неколку послаби поети од кои ниту еден немал доволно сила во праксата да ги спроведе своите теориски замисли. Дон бил „поет – филозоф – човек – од – дело“ со страсна љубопитност кон најневеројатните видови на материјалниот живот и идеи, што му овозможи да ги прошири границите на поезијата надвор од обичниот живот, а во просторот на интелектуалната апстракција.

Поетите на раниот 20 век се метафизичари без свој Џон Дон. Постои теориска слобода да се создава поезија од било што што постои на светот, но таа во праксата уште не се користи. Причината е едноставна: уште не се појавил гениј кој на поетите би им покажал како да ја искористат таа слобода.

Во есејот „*Вулгарност во литература*“ Хаксли зборува за француската сцена на трагедии каде што се сметало за вулгарно да се спомнуваат некои зборови. Тоа биле зборовите кои имале врска со човековото тело и неговите функции. На сцената не постоеле луѓе од крв и месо, туку трагични јунаци и жени јунаци „кои никогаш не боледуваат од кивавица“. До ваквото отфрлање на телото дошло затоа што човековото духовно битие е премногу сложено, па така преполовено станува речиси совладлив предмет за писателите. Поради ова, Хаксли класичната дисциплина во основа ја смета за бегство од тешкотии, т.е. од претставување на бескрајно сложена и таинствена реалност. За него материјата е бескрајно посложена и позагадочна од светот на умот. Бидејќи не одобрува бегство од тешкотии во уметноста, Хаксли не го одобрува ниту класицизмот. Тој не може да го прифати исклучувањето на телото, туку смета дека е неопходно литературата да ја признае физиологијата и понатаму да истражува во таа насока.

Во својот најпознат роман „*Контрапункт на животот*“ Хаксли ги излага своите погледи на литература низ ликот на писателот Филип Кворлз. Секој човек, според своето занимање, има различен поглед на реалност или некој настан. Писателот би требало да гледа со сите тие очи заедно и, иако малку чудна, таа слика сепак не би била ни половина толку чудна како реалноста.

Постојат едноставни нешта кои во уметноста многу потешко се прикажуваат од некои многу посложени. За тоа писателот треба да има талент, и тоа талент кој доаѓа и од срцето и од главата. Ако го нема срцето, тогаш нема ни разбирање. Ако писателот веќе не го поседува тој талент, тогаш е подобро да остане она што е т.е. да ја негува својата градина... Уметничкиот проблем за Хаксли е како да се откријат човековите најзначајни далечни хоризонти кои се наоѓаат зад познатите и блиските нешта. Нештата кои се гледаат на крајот на тие хоризонти мораат да бидат доволно чудни, како би го направиле мистериозно и она што е познато. Но, проблемот е како тоа да се постигне без бескрајно да се одолговлекува работата.

Хаксли дури се прашува дали писатели на романи воопшто треба да се стават во романи. Писателот на роман оправдува естетски обопштувања и употреба на експеримент во романи. Неговата работа може да илустрира други начини на раскажување на една иста приказна. Ако вториот писател раскажува делови од истата приказна како и првиот, можат да се направат варијации на таа тема. На тој начин може да се оди до бесконечност; на некој степен можеме да имаме еден писател кој ја раскажува почетната приказна, користејќи алгебарски симболи или термини за промена на крвниот притисок. Сè е во животот неверојатно ако успееме да ја симнеме покривката на очигледноста којашто ја создале нашите навики. Ништо не е само онакво какво изгледа - или изгледа како неколку милиони други нешта во исто време.

Во романот на идеи, како што вели Хаксли, карактерот на секоја личност мора, колку што е тоа можно, да биде имплициран во идеите чиишто гласноговорник е тој. Но, ако пишувате роман на идеи, проблемот е во тоа што морате да пишувате за луѓето кои имаат некои идеи да изразат. Тоа ни остава многу мал процент од луѓето на располагање; затоа прави писатели не пишуват романи на идеи. Другиот недостаток на романот на идеи е тоа што тој е нужно измислен, затоа што луѓето кои можат брзо да ги изговорат своите грижливо формулирани мисли никогаш не се сосема реални; тие секогаш се по малку чудовишни, а живот со чудовишта секогаш на крајот станува прилично досаден.

По Хаксли, една од работите кои тешко се паметат е дека човековите заслуги на едно не се гаранција за заслуги на некое друго поле. Луѓето сè уште веруваат во филозофијата на Платон, затоа што тој одлично пишувал. Толстој бил одличен писател на романи, но поради тоа ние не мораме неговите идеи за моралот да ги сметаме за помалку омразени, што се однесува и на неговата естетика, социологија и религија. Ваква неспособност надвор од сопствената струка кај научниците и филозофите не е изненадувачка, бидејќи е очигледно дека претераното развивање само на менталните функции води кон атрофија на останатите. Но,

уметниците се помалку специјализирани, посестрани се во својот развој и затоа уметникот не смее да има слепа дамка и слабоумие на филозофи и светци. Затоа на Толстој не може да му се прости изопачување на неговите најдлабоки инстинкти, а ние му веруваме повеќе отколку на некој интелектуалец или духовен специјалист. Некои луѓе на кои им се восхитуваме можат да имаат омразени ставови и обратно, некои луѓе кои треба да ги презираме можат да имаат ставови вредни за почит.

Во „*Контрапункт на животот*“ Хаксли се занимава и со еден мошне интересен проблем – музикализација на прозата. Таа музикализација тој не ја разбира на симболички начин, како подредување на смислата на звукот, туку повеќе во конструкцијата. Тој, за пример, го земал Бетовен: промени на расположение и брзи премини. На пример, во првиот став на Б-дур квартетот величественоста се менува со шега, а комедија ненадејно навестува чудесни и трагични свечености во скерцото на Ц-молскиот квартет. Како и да е, за Хаксли сепак се поинтересни модулациите и тоа не само од клуч во клуч, туку и од едно расположение до друго. Кога постои збир на варијации, овој процес уште повеќе напредува. На пример, варијација на дијабели – цел еден опсег на мисли и чувства во органска врска со смешната мала мелодија на валцер. Како ова да се смести во роман? Потребни се само доволно ликови и паралели, контрапунктни заплети. Додека едниот лик ја убива жената, другиот бутка детска количка во паркот. За писателот, модулациите се поинтересни, но и потешки; модулација се изведува така што се повторуваат ситуации и ликови. Се земаат неколку луѓе кои прават исти нешта на различни начини и, се разбира, се разликуваат меѓусебно. Или, може да се модулира и обратно – со соочување на слични луѓе со различни проблеми. Постои уште еден начин: писателот на роман да ја преземе на себе привилегијата да одбере да ги набљудува настаните во нивни различни аспекти – емоционални, религиозни, научни, метафизички, економски итн. Тогаш ќе ги модулира од еден до друг аспект. Но, можеби овој начин е премногу тирански, бидејќи ја наметнува волјата на авторот. Некои се наклонети да го помислат ова; меѓутоа, друго прашање е дали еден автор треба да биде толку скроман.

Овие размислувања на Хаксли се само еден фрагмент од неговите сфаќања на уметноста воопшто, кои тој ги изложил во спомнатите есеи. Покрај овие, тој напишал и множество на други есеи кои се занимаваат со проблематиката на музика и сликарство. Некои критичари тврделе дека Хаксли бил подобар есеист отколку романсиер, токму затоа што повеќе се грижел за идеите отколку за заплетот или ликовите, па така во неговите романи често се случува идеите да ја попречат приказната. Но, ова сепак не може да го сокрие најважниот факт: од сите негови дела, неговите романи се најчитани и најдобро запаметени.

Библиографија

1. Huxley A. (1947) *The olive tree and other essays*, London : Chatto and Windus
2. Huxley A. (1948) *On the Margin*, Chatto & Windus, London
3. Huxley A. (1963) *Literature and Science*, New York: Harper & Row
4. Хаксли О. (1974) *Есеји*, Нолит, Београд
5. Huxley A. (1975) *Point Counter Point*, Harmondsworth, Hazell, Watson & Viney Ltd.

<http://www.biblio.com/aldous-huxley~97369~author>

<http://www.quotesnsayings.net/quotes/73020>

<http://somaweb.org/w/huxbio.html>